

УДК 343.146

Ковальчук С. О.

*кандидат юридичних наук, доцент,
заступник директора Прикарпатського юридичного інституту
Національного університету «Одеська юридична академія»,
м. Івано-Франківськ*

СПОСОБИ ЗБИРАННЯ РЕЧОВИХ ДОКАЗІВ СТОРОНОЮ ОБВИНУВАННЯ

Постановка проблеми. Із прийняттям нового КПК України законодавець здійснив спробу розширити змагальні засади кримінального провадження шляхом впровадження рівноправності сторін обвинувачення та захисту під час досудового розслідування. Хоча новий кримінальний процесуальний закон, у порівнянні з КПК України 1960 року, закріпив більш широке коло способів збирання доказів, проте з огляду на нерівність процесуальних можливостей сторін під час досудового розслідування, зокрема відсутність у сторони захисту повноважень щодо проведення процесуальних дій і застосування процесуального примусу, новий КПК України диференціює способи збирання доказів залежно для кожної із сторін кримінального провадження.

Стан дослідження. Дослідженню процесуального порядку збирання доказів у юридичній літературі присвячена значна увага науковців. Зокрема, процесуальні проблеми збирання доказів шляхом проведення слідчих (розшукових), негласних слідчих (розшукових) та інших

© Ковальчук С. О., 2014

© Національний університет «Острозька академія», 2014

-
- Способи збирання речових доказів стороною обвинувачення / С. О. Ковальчук // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2014. – № 2(10) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2014/n2/14kosdso.pdf>.

процесуальних дій і шляхи їх вирішення аналізують у своїх працях О.В. Астапенко, О.І. Виноградова, О.О. Волобуєва, М.М. Єгоров, В.М. Іщенко, Л.В. Карабут, С.А. Крушинський, Д.А. Лопаткін, А.О. Ляш, М.А. Погорецький, О.О. Рясков, А.С. Сизоненко, С.М. Стахівський, О.Ю. Хахуцьк, Ю.В. Худякова, Ю.М. Черноус, С.А. Шейфер, О.Г. Шило та інші вчені. Водночас, комплексне дослідження способів збирання речових доказів сторонами кримінального провадження з урахуванням новел нового КПК України практично не проводилося.

Викладене зумовлює необхідність постановки в якості **мети** цієї статті дослідження способів збирання речових доказів стороною обвинувачення.

Виклад основного матеріалу. У загальному вигляді способи збирання доказів стороною обвинувачення закріплені у ч. ч. 2 і 4 ст. 93 КПК України, аналіз якої дозволяє виділити такі способи: 1) проведення слідчих (розшукових) дій; 2) проведення негласних слідчих (розшукових) дій; 3) витребування від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, службових та фізичних осіб речей, документів, відомостей; 4) отримання речей і документів від учасників кримінального провадження; 5) отримання висновків експертів; 6) отримання висновків ревізій та актів перевірок; 7) проведення інших процесуальних дій, передбачених КПК України; 8) одержання на території іноземної держави в результаті здійснення міжнародного співробітництва під час кримінального провадження.

В юридичній літературі способи збирання доказів аналізуються, виходячи із запропонованого законодавцем їх кола [1, с. 197; 2, с. 414-415; 3, с. 99-100; 4, с. 262; 5, с. 248-249; 6, с. 244]. При цьому більшість вчених звертає увагу на вичерпність нормативного закріпленого переліку способів збирання доказів і неможливість його поширювального тлумачення [1,

▪ Способи збирання речових доказів стороною обвинувачення / С. О. Ковальчук // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2014. – № 2(10) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2014/n2/14kosdso.pdf>.

с. 202; 4, с. 262; 5, с. 249]. Здійснюючи системний аналіз низки норм КПК України, що визначають порядок проведення слідчих (розшукових), негласних слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій, науковці виділяють такі способи збирання речових доказів: 1) вилучення слідчим, прокурором при проведенні слідчих (розшукових) дій, зокрема огляду та обшуку; 2) вилучення службовою особою, уповноваженою здійснювати затримання особи за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення у порядку ст. 208 КПК України, під час такого затримання; 3) вилучення при проведенні тимчасового доступу до речей і документів як заходу забезпечення кримінального провадження; 4) добровільне надання будь-яким учасником кримінального провадження; 5) вилучення шляхом тимчасового вилучення предмета при затриманні будь-якою особою у порядку ст. 207 КПК України [7, с. 22-24; 8, с. 79-80]. Наведене коло конкретизує окремі з визначених у ч. 2 ст. 93 КПК України способів збирання доказів стосовно речей, які можуть бути визнані речовими доказами. Водночас, наведений перелік способів збирання речових доказів не є повним, оскільки у ньому не знайшли відображення викладені у ч. ч. 2 і 4 ст. 93 КПК України способи збирання доказів, які можуть застосовуватися для одержання речових доказів.

Аналіз норм ч. ч. 2 і 4 ст. 93 КПК України дозволяє стверджувати, що речові докази можуть бути отримані стороною обвинувачення за допомогою таких способів:

1. Збирання під час проведення слідчих (розшукових) дій. В юридичній літературі обґрунтовано вказується, що серед способів збирання доказів слідчі (розшукові) дії мають найбільш питому вагу [4, с. 263; 5, с. 249] та виступають основним способом їх збирання стороною обвинувачення [1, с. 197; 6, с. 244], оскільки переважна більшість доказів одержується

▪ Способи збирання речових доказів стороною обвинувачення / С. О. Ковальчук // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2014. – № 2(10) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2014/n2/14kosdso.pdf>.

шляхом провадження слідчих (розшукових) дій [2, с. 415]. Повною мірою це стосується і речових доказів, оскільки предмети, які можуть бути речовими доказами, найчастіше виявляються під час проведення слідчих (розшукових) дій [9, с. 47]. Аналіз норм глави 20 КПК України, яка закріплює коло слідчих (розшукових) дій, дозволяє стверджувати, що предмети, які підлягають визнанню речовими доказами, можуть бути виявлені під час обшуку та огляду. Зокрема, з огляду на норми ч. 2 ст. 235, ч. ч. 5 і 7 ст. 236 КПК України, під час проведення обшуку вилученню підлягають: 1) речі, які вказані в ухвалі слідчого судді про дозвіл на обшук і для виявлення яких проводиться дана слідча (розшукова) дія; 2) речі, вилучені законом з обігу, незалежно від їх відношення до кримінального провадження; 3) речі, що не входять до переліку, щодо якого прямо надано дозвіл на відшукання в ухвалі про дозвіл на проведення обшуку, та не відносяться до предметів, які вилучені законом з обігу; 4) речі, які мають значення для кримінального провадження та вилучені під час особистого обшуку осіб, які перебувають у приміщенні під час проведення обшуку. Під час проведення огляду, згідно з ч. 5 ст. 237 КПК України, вилученню підлягають: 1) речі, які мають значення для кримінального провадження; 2) речі, вилучені законом з обігу.

Відповідно до ч. 5 ст. 237 КПК України, усі речі, вилучені під час проведення огляду, підлягають негайному огляду і опечатуванню із завіренням підписами осіб, які брали участь у проведенні огляду. Ст. 236 КПК України, яка врегульовує процесуальний порядок проведення обшуку, такої вимоги не містить, водночас наведені у ч. 5 ст. 237 КПК України вимоги повинні бути поширені і на речі, вилучені під час проведення обшуку. Результати огляду речей, які вилучені під час огляду та обшуку, підлягають відображенню у протоколі цієї слідчої (розшукової)

▪ Способи збирання речових доказів стороною обвинувачення / С. О. Ковальчук // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2014. – № 2(10) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2014/n2/14kosdso.pdf>.

дії. При цьому, з огляду на норму ч. 3 ст. 104 КПК України, описова частина протоколу огляду, обшуку повинна містити відомості про виявлені та/або надані речі, а його заключна частина – відомості про вилучені речі та спосіб їх ідентифікації.

Як передбачають ч. 2 ст. 168, ч. 7 ст. 236 і ч. 7 ст. 237 КПК України, вилучені під час обшуку речі, що не входять до переліку, щодо якого прямо надано дозвіл на відшукання в ухвалі про дозвіл на проведення обшуку, та вилучені під час обшуку та огляду речі, що не відносяться до предметів, які вилучені законом з обігу, вважаються тимчасово вилученим майном. Про тимчасове вилучення майна слідчий, прокурор зобов'язаний скласти протокол (ч. 3 ст. 168 КПК України), зміст якого у частині відображення вилучених речей повинен відповідати вимогам ч. 3 ст. 104 КПК України. З огляду на вимоги ч. 1 ст. 167, ст. 169, ч. 5 ст. 171 і ч. 6 ст. 173 КПК України, тимчасове вилучення майна триває до вирішення питання про арешт майна або до його повернення власнику (законному володільцю).

2. Збирання під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій. У юридичній літературі проведення негласних слідчих (розшукових) дій, як і слідчих (розшукових) дій, відноситься до числа основних способів збирання доказів [1, с. 297; 6, с. 244]. Така позиція ґрунтується на нормі ч. 1 ст. 246 КПК України, яка визначає негласні слідчі (розшукові) дії як різновид слідчих (розшукових) дій, відомості про факт та методи проведення яких не підлягають розголошенню, за винятком випадків, передбачених КПК України. Водночас, як обґрунтовано вказується в юридичній літературі, слідчі (розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) дії мають спільну мету, але відрізняються процесуальним порядком їх проведення, оскільки перші проводяться в чітко встановленій

▪ Способи збирання речових доказів стороною обвинувачення / С. О. Ковальчук // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2014. – № 2(10) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2014/n2/14kosdso.pdf>.

процесуальній формі (глава 20 КПК України), а другі не мають такої чіткої процесуальної форми, проводяться у випадках, якщо відомості про злочин та особу, яка його вчинила, не можна отримати в інший спосіб, а методи їх проведення не підлягають розголошенню, за винятком випадків, встановлених КПК України (глава 21 КПК України) [1, с. 197].

Аналіз норм глави 21 КПК України, яка закріплює коло негласних слідчих (розшукових) дій, дозволяє стверджувати, що речі, які у ході подальшого провадження досудового розслідування можуть бути визнані речовими доказами, підлягають отриманню у ході проведення таких негласних слідчих (розшукових) дій: 1) виїмки кореспонденції, на яку накладено арешт (ст. ст. 261 і 262 КПК України); 2) контролю за вчиненням злочину (ст. 271 КПК України); 3) виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації (ст. 272 КПК України). Під час проведення вказаних слідчих (розшукових) дій можуть бути вилучені будь-які речі, які мають значення для кримінального провадження, а також речі, вилучені законом з обігу.

Відповідно до ч. 1 ст. 252 КПК України, фіксація ходу і результатів негласних слідчих (розшукових) дій повинна відповідати загальним правилам фіксації кримінального провадження, передбаченим КПК України. За результатами проведення негласної слідчої (розшукової) дії складається протокол, до якого в разі необхідності долучаються додатки. У протоколі негласної слідчої (розшукової) дії відомості про виявлені та вилучені речі і спосіб їх ідентифікації.

Ч. 1 ст. 256 КПК України закріплює, що протоколи щодо проведення негласних слідчих (розшукових) дій, аудіо- або відеозаписи, фотознімки, інші результати, здобуті за допомогою застосування технічних засобів,

▪ Способи збирання речових доказів стороною обвинувачення / С. О. Ковальчук // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2014. – № 2(10) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2014/n2/14kosdso.pdf>.

вилучені під час їх проведення речі і документи або їх копії можуть використовуватися в доказуванні на тих самих підставах, що і результати проведення інших слідчих (розшукових) дій під час досудового розслідування. Коментуючи дану норму кримінального процесуального закону, вчені вказують, що наведені у ній результати проведення негласних слідчих (розшукових) дій повинні набути статусу таких видів доказів як документи, речові докази, висновки експертів відповідно до процесуальної форми їх отримання (ст. ст. 98, 99, 101 і 102 КПК України) [4, с. 265; 5, с. 252]. Таким чином, вилучені під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій речі можуть бути визнані речовими доказами і використовуватися в доказуванні на тих самих підставах, що і речові докази, вилучені в ході проведення слідчих (розшукових) дій під час досудового розслідування.

3. *Витребування від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, службових та фізичних осіб.* Вченими витребування та одержання від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, службових та фізичних осіб речей, документів, відомостей розглядаються як самостійні та рівноцінні способи збирання доказів [4, с. 265; 5, с. 252], що не супроводжуються заходами примусу, відрізняються простотою правової регламентації та можуть бути застосовані у ситуації, коли відсутня необхідність подолання протидії осіб, зацікавлених у спотворенні істини, тобто проведення слідчих дій [10, с. 11]. Водночас, одержання речей, документів і відомостей від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, службових та фізичних осіб може розглядатися в якості самостійного способу збирання доказів лише у тих випадках, коли надання доказів

▪ Способи збирання речових доказів стороною обвинувачення / С. О. Ковальчук // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2014. – № 2(10) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2014/n2/14kosdso.pdf>.

здійснюється ними добровільно і за відсутності вимоги слідчого, прокурора про їх надання. Одержання витребуваних у порядку ч. 2 ст. 93 КПК України речей, документів і відомостей не може розглядатися в якості самостійного способу збирання доказів, оскільки являє собою один із невід'ємних етапів витребування речей, документів і відомостей, на що науковцями обґрунтовано звертається увага [10, с. 6; 11, с. 83]. Більше того, витребування може розглядатися в якості самостійного способу збирання доказів лише за умови виконання вимоги про надання предмета або документа.

Шляхом застосування витребування від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, службових та фізичних осіб як способу збирання речових доказів сторона обвинувачення може отримати будь-які речі, які мають значення для кримінального провадження, за винятком речей, вилучених законом з обігу.

Як закріплює ч. 2 ст. 100 КПК України, речові докази, які отримані або вилучені слідчим, прокурором, оглядаються, фотографуються та докладно описуються в протоколі огляду. На необхідність обов'язкового відображення результатів витребування як процесуальної дії у протоколі звертається увага й у юридичній літературі [3, с. 100; 11, с. 91-92]. Отримана стороною обвинувачення у порядку витребування річ підлягає обов'язковому огляду та опечатуванню із завіренням підписами осіб, які брали участь у проведенні огляду (у порядку ч. 5 ст. 237 КПК України), із відображенням результатів огляду у протоколі, зміст якого повинен відповідати вимогам ст. 104 КПК України. При цьому описова частина протоколу повинна містити не лише відомості про надану річ (ч. 3 ст. 104 КПК України), але й вказівку на факт витребування речі та орган

▪ Способи збирання речових доказів стороною обвинувачення / С. О. Ковальчук // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2014. – № 2(10) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2014/n2/14kosdso.pdf>.

державної влади, орган місцевого самоврядування, підприємство, установу, організацію, службову або фізичну особою, якою на вимогу слідчого, прокурора її надано, а заключна частина протоколу – відомості про цю річ і спосіб її ідентифікації.

4. *Отримання від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, службових і фізичних осіб.* Вченими обґрунтовано вказується, що правова природа отримання доказів, на відміну від витребування, є іншою, оскільки отримання полягає у прийманні того, що надсилається, надається або вручається, тобто при отриманні певна особа добровільно передає, надає, представляє матеріали слідчому чи прокурору [1, с. 198]. Даний спосіб збирання речових доказів стороною обвинувачення являє собою обов'язок слідчого, прокурора прийняти подані органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями, службовими і фізичними особами речі, який кореспондує праву підозрюваного, обвинуваченого, законного представника підозрюваного, обвинуваченого, захисника, потерпілого, представника та законного представника потерпілого, цивільного позивача, цивільного відповідача, їх представників і законного представника цивільного позивача збирати і подавати докази (п. 8 ч. 3 і п. 2 ч. 4 ст. 42, ч. 5 ст. 44, ч. 4 ст. 46, п. 3 ч. 1 ст. 56, ч. 4 ст. 58, ст. 59, ч. 3 ст. 61, ч. 3 ст. 62, ч. 3 ст. 63 і ст. 64 КПК України). При цьому потрібно погодитися з висловленою в юридичній літературі позицією про те, що у тих випадках, коли сторона захисту чи потерпілий користуються своїм правом подавати докази слідчому, то, по-перше, йдеться не про докази, а про речі та документи, а, по-друге, суб'єктом одержання (збирання) доказів є слідчий [6, с. 244].

▪ Способи збирання речових доказів стороною обвинувачення / С. О. Ковальчук // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2014. – № 2(10) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2014/n2/14kosdso.pdf>.

Як і випадку застосування витребування речей, за допомогою даного способу збирання речових доказів стороною обвинувачення можуть бути отримані від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, службових і фізичних осіб будь-які речі, які мають значення для кримінального провадження, за винятком речей, вилучених законом з обігу.

Виходячи зі змісту ч. 2 ст. 100 КПК України, отримані слідчим, прокурором від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, службових і фізичних осіб речі підлягають огляду, фотографуванню та докладному опису в протоколі огляду. У ході огляду та фіксації отриманої стороною обвинувачення речі обов'язковому дотриманню підлягають норми ст. 104 і ч. 5 ст. 237 КПК України щодо порядку огляду речі, її вилучення та змісту протоколу огляду.

У працях науковців, опублікованих до набрання чинності КПК України 2012 року, обґрунтовувалася доцільність відображення факту подання доказів у самостійному протоколі, який пропонувалося іменувати «протоколом подання доказів» [12, с. 62; 13, с. 51], «протокол добровільної видачі доказів» [14, с. 111], «протоколом подання предмета» [15, с. 258; 16, с. 120; 17, с. 220-221], «протоколом прийняття предмета» [18, с. 67; 19], «протокол одержання предметів» [20, с. 50]. Водночас, з огляду на норму ч. 2 ст. 100 КПК України, на сьогодні такі пропозиції втратили свою актуальність, оскільки описова частина протоколу огляду повинна містити вказівку на факт добровільного надання речі та орган державної влади, орган місцевого самоврядування, підприємство, установу, організацію, службову або фізичну особою, якою надано річ.

▪ Способи збирання речових доказів стороною обвинувачення / С. О. Ковальчук // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2014. – № 2(10) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2014/n2/14kosdso.pdf>.

5. Проведення інших процесуальних дій, передбачених КПК України.

Інші процесуальні дії, які виступають способом збирання стороною обвинувачення доказів, в юридичній літературі визначаються як будь-які передбачені КПК процесуальні дії, які проводяться слідчим, прокурором, керівником органу досудового розслідування та спрямовані на отримання доказів, що сприяють всебічному, повному, неупередженому розслідуванню кримінального правопорушення, встановленню обставин, які підлягають доказуванню у кримінальному провадженні [1, с. 200]. Водночас, керівник органу досудового розслідування вправі проводити процесуальні дії, спрямовані на отримання доказів, лише у тих випадках, коли він здійснює досудове розслідування. При цьому він, виходячи з норми п. 6 ч. 2 ст. 39 КПК України, користується повноваженнями слідчого, у зв'язку з чим його виділення в якості самостійного суб'єкта збирання доказів є недоцільним.

Коло інших процесуальних дій, передбачених КПК України, за допомогою яких сторона обвинувачення може збирати речові докази, вченими не визначається. Аналіз норм кримінального процесуального закону до числа інших процесуальних дій, які є способом збирання стороною обвинувачення речових доказів, дозволяє віднести: 1) затримання як на підставі ухвали слідчого судді, так і без такої ухвали (ст. ст. 191, 207 і 208 КПК України); 2) тимчасовий доступ до речей і документів (ст. ст. 159 – 166 КПК України).

У разі затримання особи на підставі ухвали слідчого судді або без такої ухвали уповноважена службова особа, слідчий, прокурор може здійснити її обшук з дотриманням правил, передбачених ч. 7 ст. 223 і ст. 236 КПК України (ч. 3 ст. 208 КПК України). Під час обшуку затриманої

▪ Способи збирання речових доказів стороною обвинувачення / С. О. Ковальчук // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2014. – № 2(10) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2014/n2/14kosdso.pdf>.

особи вилученню підлягають: 1) речі, які мають значення для кримінального провадження; 2) речі, вилучені законом з обігу.

Як впливає зі змісту норм ч. 3 ст. 168 і ч. 5 ст. 208 КПК України, про затримання особи, підозрюваної у вчиненні злочину, і тимчасове вилучення у неї майна уповноваженою службовою особою, слідчим, прокурором складається протокол, який повинен містити відомості, передбачені ст. 104 і ч. 5 ст. 208 КПК України. Системний аналіз норм ч. 3 ст. 104 і ч. 5 ст. 208 КПК України дозволяє стверджувати, що у протоколі затримання наводяться відомості про результати особистого обшуку, зокрема про виявлені та вилучені речі, а також спосіб їх ідентифікації.

У разі законного затримання особи без ухвали слідчого судді з підстав, передбачених ч. 2 ст. 207 КПК України, особою, що не є уповноваженою службовою особою, якій законом надано право здійснювати затримання, остання вправі у порядку ч. 1 ст. 168 КПК України тимчасово вилучити у затриманої особи будь-які речі, у тому числі речі, вилучені законом з обігу.

Відповідно до ч. 1 ст. 168 КПК України, кожна особа, яка здійснила законне затримання, зобов'язана одночасно із доставленням затриманої особи до слідчого, прокурора, іншої уповноваженої службової особи передати їй тимчасово вилучене майно. Факт передавання тимчасово вилученого майна засвідчується протоколом. Зміст цього протоколу у частині відображення речей, які були вилучені під час законного затримання та передаються уповноваженій службовій особі, повинен відповідати вимогам ч. 3 ст. 104 КПК України.

Виходячи з норми ч. 1 ст. 168 КПК України, речі, вилучені під час затримання на підставі ухвали слідчого судді або без такої ухвали уповноваженою службовою особою, слідчим, прокурором, а також без

▪ Способи збирання речових доказів стороною обвинувачення / С. О. Ковальчук // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2014. – № 2(10) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2014/n2/14kosdso.pdf>.

ухвали слідчого судді особою, що не є уповноваженою службовою особою, якій законом надано право здійснювати затримання, вважаються тимчасово вилученим майном. Тимчасове вилучення майна, з огляду на вимоги ч. 1 ст. 167, ст. 169, ч. 5 ст. 171 і ч. 6 ст. 173 КПК України, триває до вирішення питання про арешт майна або до його повернення власнику (законному володільцю).

У ході тимчасового доступу до речей і документів сторона обвинувачення, відповідно до ч. ч. 1 і 2 ст. 159 КПК України, на підставі ухвали слідчого судді, суду одержує можливість ознайомитися з речами, які перебувають у володінні певної особи, та, у разі прийняття відповідного рішення слідчим суддею, судом, вилучити їх (здійснити їх виїмку). Коло речей, до яких слідчий, прокурор одержує тимчасовий доступ, визначаються ухвалою слідчого судді, суду, в якій зазначається назва, опис та інші відомості, які дають можливість визначити речі, до яких повинен бути наданий тимчасовий доступ (п. 5 ст. 164 КПК України), і розпорядження надати (забезпечити) тимчасовий доступ до речей і документів зазначеній в ухвалі особі та надати їй можливість вилучити зазначені речі і документи, якщо відповідне рішення було прийнято слідчим суддею, судом (п. 6 ст. 164 КПК України). Таким чином, у ході тимчасового доступу до речей і документів можуть бути вилучені будь-які речі, які вказані в ухвалі слідчого судді, суду за умови наявності у цій ухвалі розпорядження про надання можливості їх вилучення, на що прямо вказується у ч. 7 ст. 163 КПК України.

Речі, вилучені стороною обвинувачення під час тимчасового доступу до речей і документів, фіксуються в описі. Згідно з ч. 3 ст. 165 КПК України, опис вилучених на виконання ухвали слідчого судді, суду речей залишається володільцю речей. Водночас, опис містить лише перелік

▪ Способи збирання речових доказів стороною обвинувачення / С. О. Ковальчук // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2014. – № 2(10) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2014/n2/14kosdso.pdf>.

речей, які були вилучені на виконання ухвали слідчого судді, суду, але не відображає їх властивості та характеристики. Як обґрунтовано вказує М.А. Погорецький, «речовим доказом стає не сам об'єкт речового походження (предмет, речовина тощо), а їх стан, властивості, які виражені в певній формі й пов'язані з обставинами злочину об'єктивними зв'язками, що дозволяє їх виявити процесуальними засобами й відбити у протоколі огляду» [21, с. 24]. Поділяючи таку позицію, вбачається за доцільне покласти на слідчого, прокурора у разі виїмки ним речей під час тимчасового доступу обов'язок оглянути їх, сфотографувати та описати у протоколі огляду з обов'язковим дотриманням норм ст. 104 і ч. 5 ст. 237 КПК України.

У разі невиконання ухвали слідчого судді, суду про тимчасовий доступ до речей і документів вказані у ній речі можуть бути вилучені у ході проведення обшуку. Так, ч. 1 ст. 166 КПК України закріплює, що у разі невиконання ухвали про тимчасовий доступ до речей і документів слідчий суддя, суд за клопотанням сторони кримінального провадження, якій надано право на доступ до речей і документів на підставі ухвали, має право постановити ухвалу про дозвіл на проведення обшуку згідно з положеннями КПК України з метою відшукування та вилучення зазначених речей і документів.

6. Одержання на території іноземної держави в результаті здійснення міжнародного співробітництва під час кримінального провадження. Крім способів збирання доказів, визначених ч. 2 ст. 93 КПК України, норми кримінального процесуального закону передбачають можливість їх одержання на території іноземної держави у результаті здійснення міжнародного співробітництва під час кримінального провадження (ч. 4 ст. 93 і розділ IX КПК України). Зокрема, даний спосіб

▪ Способи збирання речових доказів стороною обвинувачення / С. О. Ковальчук // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2014. – № 2(10) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2014/n2/14kosdso.pdf>.

збирання речових доказів стороною обвинувачення передбачає їх отримання за результатами виконання в іноземній державі запиту слідчого, прокурора про міжнародну правову допомогу, який подано через уповноважений (центральный) орган України. Якщо річ, яка може бути визнана речовим доказом, підлягає отриманню за допомогою проведення в іноземній державі обшуку, огляду місця події, вилучення, арешту чи конфіскації майна або інших процесуальних дій, дозвіл на проведення яких надається судом згідно з КПК України, до запиту про міжнародну правову допомогу додається інформація про докази, які обґрунтовують потребу у відповідних заходах (ч. 4 ст. 552 КПК України), і належно засвідчена копія дозволу суду на їх проведення (ч. 2 ст. 562 КПК України).

Коло речей, які можуть бути отримані за допомогою цього способу збирання речових доказів стороною обвинувачення, визначається міжнародно-правовими актами, які врегульовують порядок надання правової допомоги у галузі кримінального судочинства. Так, ч. 1 ст. 3 Європейської конвенції про взаємну допомогу у кримінальних справах від 20.04.1959 р. закріплює обов'язок виконання запитуваною стороною, у передбачений їй законодавством спосіб, будь-яких судових доручень, які стосуються кримінальної справи і які надсилаються їй судовими властями запитуючої Сторони з метою забезпечення передачі предметів, які являють собою речові докази [22], але не наводить переліку таких предметів. Відповідно до ч. 1 ст. 78 Конвенції про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах від 22.01.1993 р., договірні сторони зобов'язуються на прохання передавати одна одній: а) предмети, що були використані при вчиненні злочину, що тягне видачу особи відповідно до цієї Конвенції, у тому числі знаряддя злочину; предмети, що були придбані в результаті злочину або як винагороду за

▪ Способи збирання речових доказів стороною обвинувачення / С. О. Ковальчук // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2014. – № 2(10) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2014/n2/14kosdso.pdf>.

нього, або ж предмети, які злочинець одержав замість предметів, придбаних у такий спосіб; б) предмети, що можуть мати значення доказів у кримінальній справі [23]. Аналогічне коло предметів, які можуть бути надані запитуваною стороною, визначене ч. 1 ст. 103 Конвенції про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах від 07.10.2002 р., але з упусканням вказівки на видачу особи відповідно до Конвенції [24].

В юридичній літературі коло речей, які можуть бути отримані у результаті здійснення міжнародного співробітництва під час кримінального провадження, визначається вченими, виходячи з їх переліку, закріпленого нормами міжнародно-правових актів [25, с. 21-22; 26, с. 38].

Норми кримінального процесуального закону прямо не закріплюють обов'язок слідчого, прокурора оглянути речі, отримані на виконання запиту про міжнародну правову допомогу. Водночас, за загальним правилом, визначеним ч. 2 ст. 100 КПК України, речові докази, які отримані або вилучені слідчим, прокурором, оглядаються, фотографуються та докладно описуються в протоколі огляду. Застосовуючи наведене правило до випадків отримання слідчим, прокурором речей внаслідок виконання в іноземній державі запиту про міжнародну правову допомогу, потрібно вказати, що результати огляду таких речей підлягають опису шляхом наведення відомостей про них і спосіб їх ідентифікації. На необхідність проведення огляду речей, які містять ознаки речових доказів, у порядку, передбаченому КПК України, звертається увага вченими, які пропонують застосовувати під час проведення даної слідчої (розшукової) дії відеозапис [27, с. 134]. Проте, здійснення відеозапису під час проведення огляду є правом слідчого, прокурора (ч. 7 ст. 237 КПК

▪ Способи збирання речових доказів стороною обвинувачення / С. О. Ковальчук // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2014. – № 2(10) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2014/n2/14kosdso.pdf>.

України), у зв'язку з чим він у кожному конкретному випадку повинен вирішити питання про доцільність його застосування.

Висновки. Проведене у межах цієї статті дослідження дозволяє стверджувати, що норми ч. ч. 2 і 4 ст. 98 КПК України закріплюють вичерпне коло способів збирання речових доказів стороною обвинувачення, до числа яких належать: 1) збирання під час проведення слідчих (розшукових) дій; 2) збирання під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій; 3) витребування від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, службових та фізичних осіб; 4) отримання від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, службових і фізичних осіб; 5) проведення інших процесуальних дій, передбачених КПК України, зокрема затримання як на підставі ухвали слідчого судді, так і без такої ухвали та тимчасовий доступ до речей і документів; 6) одержання на території іноземної держави в результаті здійснення міжнародного співробітництва під час кримінального провадження.

Незалежно від способу збирання речових доказів, усі речі, які були вилучені або одержані, підлягають негайному огляду слідчим, прокурором (а у разі їх вилучення під час затримання – також уповноваженою службовою особою, якій законом надано право здійснювати затримання). Результати огляду вилучених або одержаних речей підлягають процесуальній фіксації слідчим, прокурором залежно від способу збирання речових доказів: 1) у разі вилучення під час проведення слідчих (розшукових) і негласних слідчих (розшукових) дій – у протоколі відповідної слідчої (розшукової) або негласної слідчої (розшукової) дії; 2) у разі одержання внаслідок витребування від органів державної влади,

▪ Способи збирання речових доказів стороною обвинувачення / С. О. Ковальчук // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2014. – № 2(10) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2014/n2/14kosdso.pdf>.

органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, службових та фізичних осіб, отримання від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, службових і фізичних осіб, одержання на території іноземної держави в результаті здійснення міжнародного співробітництва під час кримінального провадження, вилучення під час тимчасового доступу до речей і документів – у протоколі огляду як самостійному процесуальному акті; 3) у разі вилучення під час затримання особи уповноваженою службовою особою, якій законом надано право здійснювати затримання, слідчим, прокурором – у протоколі затримання; 4) у разі вилучення під час законного затримання особи без ухвали слідчого судді особою, що не є уповноваженою службовою особою, якій законом надано право здійснювати затримання, – у протоколі передання тимчасово вилученого майна.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процес: Підручник / Ю.М. Грошевий, В.Я. Тацій, А.Р. Туманянц та ін.; [за ред. В.Я. Тація, Ю.М. Грошевого, О.В. Капліної, О.Г. Шилю]. – Х.: Право, 2013. – 824 с.
2. Іщенко В.М. Проблеми юридичної визначеності належних способів збирання фактичних даних як критерію допустимості доказів у кримінальному процесі / В.М. Іщенко // Форум права. – 2010. – № 4. – С. 413-421.
3. Волобуєва О.О. Проблемні питання застосування окремих норм КПК України / О.О. Волобуєва // Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. – 2013. – № 1. – С. 98-102.

▪ Способи збирання речових доказів стороною обвинувачення / С. О. Ковальчук // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2014. – № 2(10) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2014/n2/14kosdso.pdf>.

4. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар: у 2 т. Т. 1 / О.М. Бандурка, Є.М. Блажівський, Є.П. Бурдоль та ін.; [За заг. ред. В.Я. Тація, В.П. Пшонки, А.В. Портнова]. – Х.: Право, 2012. – 768 с.

5. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар / [За заг. ред. В.Г. Гончаренка, В.Т. Нора, М.Є. Шумила]. – К.: Юстініан, 2012. – 1224 с.

6. Кримінальний процесуальний кодекс України: Науково-практичний коментар / [Відп. ред.: С.В. Ківалов, С.М. Міщенко, В.Ю. Захарченко]. – Х.: Одісей, 2013. – 1104 с.

7. Шило О.Г. Новації Кримінального процесуального кодексу України щодо процесуального порядку збирання речових доказів / О.Г. Шило // Актуальні проблеми доказування у кримінальному провадженні: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції (27 листопада 2013 р., м. Одеса). – Одеса: Юридична література, 2013. – С. 22-25.

8. Шило О.Г. Речові докази як процесуальне джерело доказів / О.Г. Шило // Вісник прокуратури. – 2013. – № 6. – С. 76-83.

9. Хахуцяк О.Ю. Речові докази у новому Кримінальному процесуальному кодексі України / О.Ю. Хахуцяк // Адвокат. – 2013. – № 6. – С. 46-48.

10. Федоров В.И. Значение истребования и представления доказательств для обоснования процессуальных решений по уголовному делу: Автореф. дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Виталий Иванович Федоров. – Саратов, 1990. – 19 с.

11. Астапенко О.В. Витребування та подання предметів і документів як способи збирання доказів на досудових стадіях кримінального процесу:

▪ Способи збирання речових доказів стороною обвинувачення / С. О. Ковальчук // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2014. – № 2(10) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2014/n2/14kosdso.pdf>.

Дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Олександра В'ячеславівна Астапенко. – К., 2009. – 249 с.

12. Шейфер С.А. Использование непроцессуальных познавательных мероприятий в доказывании по уголовному делу / С.А. Шейфер // Государство и право. – 1997. – № 9. – С. 57-63.

13. Шейфер С.А. Доказательства и доказывание по уголовным делам: проблемы теории и правового регулирования / С.А. Шейфер. – Тольятти: Волжский университет им. В.Н. Татищева, 1997. – 92 с.

14. Тертышник В.М. Уголовный процесс: Учебное пособие / В.М. Тертышник. – 2-е изд., пер. и доп. – Х.: Арсис, 1999. – 528 с.

15. Стахівський С.М. Кримінально-процесуальні засоби доказування: Дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.09 / Сергій Миколайович Стахівський. – К., 2005. – 396 с.

16. Пономаренков В.А. Проблемы представления и использования доказательств в уголовном процессе: Дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Виталий Анатольевич Пономаренков. – Саратов, 1998. – 186 с.

17. Крушинський С.А. Процесуальна форма подання доказів у кримінальному судочинстві України / С.А. Крушинський // Університетські наукові записки. – 2010. – № 2. – С. 218-223.

18. Ларин А.М. Истребование и представление предметов и документов в стадии расследования / А.М. Ларин // Актуальные проблемы совершенствования производства следственных действий: Сборник научных трудов. – Ташкент: НИиРИО Ташкентской ВШ МВД СССР, 1982. – С. 62-68.

19. Рясов А.А. Проблемы собирания вещественных доказательств в досудебных стадиях российского уголовного процесса: Автореф. дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Александр Алексеевич Рясов. – Волгоград,

▪ Способи збирання речових доказів стороною обвинувачення / С. О. Ковальчук // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2014. – № 2(10) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2014/n2/14kosdso.pdf>.

2008. – 19 с. [Электронный ресурс]. – Режим доступа к документу: <http://lawtheses.com/problemy-sobiraniya-veschestvennyh-dokazatelstv-v-dosudebnyh-stadiyah-rossiyskogo-ugolovnogo-protsessa>

20. Сазонова Т.П. Истребование предметов и документов как способ собирания доказательств / Т.П. Сазонова // Вестник Южно-Уральского государственного университета. Серия «Право». – 2009. – Вып. 19 (152). – С. 48-51.

21. Погорецький М.А. Докази у кримінальному процесі: проблемні питання / М.А. Погорецький // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2011. – № 1 (3) [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документа: <http://lj.oa.edu.ua/articles/2011/n1/11rmappp.pdf>

22. Європейська конвенція про взаємну допомогу у кримінальних справах від 20.04.1959 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документа: zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_036

23. Конвенція про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах від 22.01.1993 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документа: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/997_009

24. Конвенция о правовой помощи и правовых отношениях по гражданским, семейным и уголовным делам от 07.10.2002 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа к документу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/997_619

25. Виноградова О.І. Передача предметів при наданні правової допомоги у кримінальних справах / О.І. Виноградова // Адвокат. – 1999. – № 3. – С. 20-22.

26. Волеводз А.Г. О некоторых направлениях совершенствования правового регулирования международного сотрудничества на досудебных

▪ Способи збирання речових доказів стороною обвинувачення / С. О. Ковальчук // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2014. – № 2(10) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2014/n2/14kosdso.pdf>.

стадиях уголовного процесса / А.Г. Волеводз // Вопросы правоведения: Межвузовский сборник научных трудов. – № 1. – Ереван, 2001. – С. 29-39.

27. Сизоненко А.С. Використання доказів, отриманих на території інших країн, в кримінальному процесі України: Дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Антон Степанович Сизоненко. – К., 2004. – 217 с.

Ковальчук С. О.

Способи збирання речових доказів стороною обвинувачення

Стаття присвячена дослідженню способів збирання речових доказів стороною обвинувачення. На основі результатів аналізу норм кримінального процесуального закону і теоретичних положень вказується на вичерпність нормативно закріпленого кола способів збирання речових доказів стороною обвинувачення. Визначається коло речей, які можуть бути отримані за допомогою застосування кожного із способів збирання речових доказів, і залежно від способу збирання виділяються особливості їх процесуальної фіксації.

Ключові слова: речі, докази, речові докази, збирання речових доказів, способи збирання речових доказів, сторона обвинувачення.

Ковальчук С. О.

Способы собирания вещественных доказательств стороной обвинения

Статья посвящена исследованию способов собирания вещественных доказательств стороной обвинения. На основе результатов анализа норм уголовного процессуального закона и теоретических положений указывается на исчерпность нормативно закреплённого круга способов

▪ Способи збирання речових доказів стороною обвинувачення / С. О. Ковальчук // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2014. – № 2(10) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2014/n2/14kosdso.pdf>.

собирания вещественных доказательств стороной обвинения. Определяется круг вещей, которые могут быть получены с помощью применения каждого из способов собирания вещественных доказательств, и в зависимости от способа собирания выделяются особенности их процессуальной фиксации.

Ключевые слова: вещи, доказательства, вещественные доказательства, собирание вещественных доказательств, способы собирания вещественных доказательств, сторона обвинения.

Kovalchuk S. O.

The methods of collecting of material proofs by the prosecution side

The article is dedicated to the consideration of the methods of collecting of material proofs by the prosecution side. Based on the results of the analysis of criminal procedural law and theoretical positions points to exhaustive range of methods of collecting of material proofs by the prosecution side, that are regulatory assigned. In particular, the methods of collection of material proofs by the prosecution side are: 1) collecting during the investigation (search) actions; 2) collection during undercover investigators (search) actions; 3) demanding from the state authorities, local authorities, enterprises, institutions and organizations, officials and individuals; 4) obtaining from the authorities, local authorities, enterprises, institutions and organizations, officials and individuals; 5) conducting other proceeding actions, provided the Criminal Procedure Code of Ukraine, including the detention on the basis of decision of the investigating judge and without such decision and temporary access to objects and documents; 6) obtaining in a foreign country as a result of international cooperation in criminal proceeding.

-
- Способи збирання речових доказів стороною обвинувачення / С. О. Ковальчук // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2014. – № 2(10) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2014/n2/14kosdso.pdf>.

The independence of each of the following methods of collecting of material proofs by the prosecution side substantiated and range of objects, that can be obtained by its use, determined. Points to the need of an immediate review by investigator, prosecutor of all objects, that have been extracted or obtained, regardless of the methods of collecting of material proofs. Depending of the methods of their collecting, the features of procedural fixation of objects, that have been extracted or obtained, defined.

Keywords: objects, proofs, material proofs, collecting of material proofs, methods of collecting of material proofs, prosecution side.

-
- Способи збирання речових доказів стороною обвинувачення / С. О. Ковальчук // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2014. – № 2(10) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2014/n2/14kosdso.pdf>.